2023 ఐఎన్ ఎస్ సి 1017

ప్రచురణార్హమైన

భారతదేశ సర్వోన్నత న్యాయస్థానము

సివిల్ ప్రారంభిక అధికార పరిధి

రిట్ పిటిషన్ (సివిల్) నం. 1224 / 2023

స్టేట్ ఆఫ్ పంజాబ్ ...పిటిషనర్

వర్సెస్

ప్రిన్సిపల్ సెక్రటరీ టు ద గవర్నరు
ఆఫ్ పంజాబ్ అండ్ అనదర్ ...ప్రతివాదులు

తీర్పు

డాక్టర్ ధనంజయ వై చంద్రచూడ్, ప్రధాన న్యాయమూర్తి

విషయ పట్టిక

I. వాస్తవిక నేపథ్యం.....3

II. సమర్పణలు 7

III. విశ్లేషణ.....9

ఎ. గవర్నరు ఒక ప్రతీకాత్మక అధిపతి మరియు రాష్ట్ర శాసనసభ ఆమోదించిన బిల్లులపై చర్యను నిలిపివేయలేరు...9

బి. ప్రోరోగ్ చేయబడని శాసనసభ సమావేశాన్ని తిరిగి సమావేశపరచడం చట్టంలో అనుమతించబడుతుంది మరియు ఇది స్పీకర్ యొక్క ప్రత్యేక పరిధిలో ఉంటుంది.....18

1. వాయిదా మరియు ప్రోరోగ్ మధ్య వ్యత్యాసం 18

2. సభా ప్రక్రియను క్రమబద్ధీకరించడం స్పీకర్ యొక్క ప్రత్యేక పరిధి.....23

IV. నిర్ధారణ.....26

1. గవర్నరు, (i) శాసనసభ ఆమోదించిన నాలుగు బిల్లులకు ఆమోదం తెలపకపోవడం లేదా వాటిని వెనక్కి పంపకపోవడం; మరియు (ii) విధానసభలో కొన్ని ద్రవ్య బిల్లులను ప్రవేశపెట్టడానికి ఒక సిఫారసును అందించకపోవడం అనే కారణంతో పంజాబ్ ప్రభుత్వం వ్యథ చెందింది. రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 32 ప్రకారం ఈ కోర్టు యొక్క అధికార పరిధిని పంజాబ్ రాష్ట్రం ప్రార్థించింది.

I. వాస్తవ నేపథ్యం

2. 2023 ఫిబ్రవరి 22 న, పంజాబ్ ప్రభుత్వ మంత్రి మండలి 2023 మార్చి 3 నుండి ప్రారంభమయ్యే బడ్జెట్ సమావేశాల కోసం పంజాబ్ శాసనసభను పిలవాలని కోరుతూ పంజాబ్ గవర్నరుకు ఒక సిఫార్సు పంపింది. తాను న్యాయ సలహా తీసుకుంటున్నాననే కారణంతో గవర్నరు అలా చేయడానికి నిరాకరించడంతో 2023 ఫిబ్రవరి 25న ఈ కోర్టులో ఒక పిటిషన్ను ప్రవేశపెట్టడానికి దారితీసింది. 2023 ఫిబ్రవరి 28 న, ఈ కోర్టు **స్టేట్ ఆఫ్ పంజాబ్ వర్సెస్ ప్రిన్సిపల్ సెక్రటరీ టు ద గవర్నరు ఆఫ్ పంజాబ్** [1] లో తన తీర్పును వెలువరించింది. ఈ కోర్టు ఇలా వ్యాఖ్యానించింది:

> "శాసనసభ బడ్జెట్ సమావేశాలు నిర్వహించాలా వద్దా అనే అంశంపై న్యాయసలహా తీసుకునే సందర్భం లేదు. మంత్రిమండలి తనకు ఇచ్చిన సలహాకు గవర్నరు స్పష్టంగా భాద్యులై ఉన్నారు."

3. ఈ కోర్టు తన తీర్పును ముగించేటప్పుడు, ప్రజాస్వామ్యంలో పరిణతి చెందిన రాజకీయ పాలన యొక్క విస్తృత అంశాలపై ఈ క్రింది పరిశీలనలు చేసింది:

> "ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థలో రాజకీయ విభేదాలను పని చేసే సంయమనం మరియు పరిపక్వతతో పరిష్కరించుకోవాలి. రాజ్యాంగ పాదాధికారుల మధ్య సంభాషణ అట్టడుగు స్థాయికి ఆటంకం కారాదు. ఈ సూత్రాలను దృష్టిలో ఉంచుకోకపోతే, రాజ్యాంగ విలువల సాధన ప్రమాదంలో పడే అవకాశం ఉంది. అటువంటి పరిస్థితి ఈ కోర్టు ముందు తలెత్తింది,

[1] రిట్ పిటిషన్ (సివిల్) నం. 302 / 2023

> శాసనసభను సమావేశపరిచేలా గవర్నరును రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 32 ప్రకారం ఆదేశించాలని ఒక పిటిషన్ ధాఖలుకు దారితీసింది. శాసనసభ బడ్జెట్ సమావేశాలు నిర్వహించబడవని ఊహించలేము. పరిణతి చెందిన రాజ్యాంగ రాజనీతిజ్ఞత భవిష్యత్తులో ఇటువంటి సంఘటనలు జరగకుండా చూస్తుందని మాత్రమే మనం ఆశించవచ్చు, రాజ్యాంగ పదాధికారులు తాము నిర్వహించే పదవులపై ప్రజల నమ్మకాన్ని తెలుసుకోవాలని మన ఆపేక్షను మేము పునరుద్ఘాటించుతున్నాము. వారికి అప్పగించిన ప్రజా నమ్మకం మన పౌరుల ప్రయోజనాలకు ఉపయోగించడానికి మరియు రాజ్యాంగ పీఠిక యొక్క లక్ష్యాలను నెరవేర్చడానికి దేశ వ్యవహారాలు సమదృష్టితో నిర్వహించబడేలా చూడటానికి ఉద్దేశించబడింది."

4. ఈ కోర్టు తీర్పును అనుసరించి, 2023 మార్చి 3 న పదహారవ పంజాబ్ శాసనసభ సమావేశపరిచారు. స్పీకర్ 2023 మార్చి 22న సమావేశాలను నిరవధికంగా వాయిదా వేశారు. 2023 జూన్ 12న, రూల్స్ ఆఫ్ ప్రొసీజర్ అండ్ కండక్ట్ ఆఫ్ బిజినెస్ ఇన్ పంజాబ్ విధాన సభ (పంజాబ్ లెజిస్లేటివ్ అసెంబ్లీ)[2] లో రూల్ 16 యొక్క రెండవ మినహాయింపు నిబంధన ద్వారా ఇవ్వబడిన అధికారాలకు అనుగుణంగా, స్పీకర్ 2023 జూన్ 19 మరియు 20న శాసనసభ సమావేశాలను తిరిగి సమావేశపరిచారు. ఈ సమావేశాల సందర్భంగా శాసనసభ నాలుగు బిల్లులను ఆమోదించింది, అవి:

(i) సిక్కు గురుద్వారాల (సవరణ) బిల్లు 2023;
(ii) పంజాబ్ అనుబంధ కళాశాలలు (సర్వీస్ భద్రత) (సవరణ) బిల్లు 2023;
(iii) పంజాబ్ విశ్వవిద్యాలయాల చట్టం (సవరణ) బిల్లు 2023; మరియు
(iv) పంజాబ్ పోలీస్ (సవరణ) బిల్లు 2023

ఈ బిల్లులపై గవర్నరు ఎటువంటి చర్యలు తీసుకోలేదు.

5. ఆ తరువాత, ఈ క్రింది మూడు ద్రవ్య బిల్లులను ప్రవేశపెట్టాల్సి ఉన్నందున 2023 అక్టోబరు 19 న శాసనసభ సమావేశాన్ని తిరిగి సమావేశపరచాలని కోరారు:

(i) పంజాబ్ ఆర్థిక బాధ్యత మరియు బడ్జెట్ నిర్వహణ (సవరణ) బిల్లు, 2023;

(ii) పంజాబ్ గూడ్స్ అండ్ సర్వీసెస్ ట్యాక్స్ (సవరణ) బిల్లు 2023; మరియు

[2] "రూల్స్ ఆఫ్ ప్రొసీజర్"

(iii) ఇండియన్ స్టాంప్ (పంజాబ్ సవరణ) బిల్లు 2023

రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 207(1) యొక్క నిబంధనల ప్రకారం ఈ బిల్లును విధానసభలో ప్రవేశ పెట్టడానికి గవర్నరు సిఫార్సు అవసరం.

6. ముఖ్యమంత్రి మరియు గవర్నరు మధ్య ఉత్తరప్రత్యుత్తరాలు జరిగాయి. ముఖ్యమంత్రి 2023 జూలై 15 న సిక్కు గురుద్వారాల (సవరణ) బిల్లు 2023ను 2023 జూన్ 26న ఆమోదం కోసం సమర్పించినప్పటికీ, అప్పటి వరకు ఆమోదం పొందలేదని పేర్కొంటూ గవర్నరుకు ఒక లేఖ రాశారు. తేదీ 2023 జూలై 17 నాటి తన ప్రతిస్పందనలో, గవర్నరు ఈ విధంగా పేర్కొన్నారు:

> "ఈ నాలుగు బిల్లులు ఆమోదించబడినప్పుడు మీరు 19-6-2023 మరియు 20-6-2023 తేదీలలో శాసనసభ సమావేశాలను పిలవడం చట్టం మరియు విధానాన్ని ఉల్లంఘించడమేనని నాకు నమ్మకం కలిగించే న్యాయ సలహా నాకు అందింది."

తద్వారా గవర్నరు ఆ బిల్లుల న్యాయసమ్మతి మరియు చట్టబద్ధతపై సందేహం వ్యక్తం చేశారు. "అందిన న్యాయ సలహా నేపథ్యంలో" భారతదేశా అటార్నీ జనరల్ యొక్క చట్టపరమైన అభిప్రాయాన్ని పొందాలా "లేదా రాజ్యాంగం ప్రకారం, ఈ బిల్లులను భారత రాష్ట్రపతి పరిశీలన మరియు సమ్మతి కోసం రిజర్వ్ చేయాలా" అని తాను చురుకుగా పరిశీలిస్తున్నట్లు గవర్నరు పేర్కొన్నారు. 2023 జూన్ 19 మరియు 20 తేదీలలో జరిగిన శాసనసభ సమావేశాల చట్టబద్ధతను మొదట పరిశీలించిన తర్వాత చట్టప్రకారం చర్యలు తీసుకుంటానని గవర్నరు పేర్కొన్నారు.

7. గవర్నరు 2023 జూలై 24న ముఖ్యమంత్రికి రాసిన మరో లేఖలో "రాజ్యాంగ నిపుణుడి" నుండి పొందిన "న్యాయపరమైన అభిప్రాయం యొక్క సారాంశం" ను జోడించారు, దీని ప్రకారం "అలా పిలవబడిన సభ స్పష్టంగా చట్టవిరుద్ధం". 2023 అక్టోబరు 20 నుండి నిర్వహించాలని ప్రతిపాదించిన పదహారవ పంజాబ్ శాసనసభ నాల్గవ బడ్జెట్ సమావేశాల ప్రత్యేక సమావేశాలలో పరిశీలన కోసం మూడు ద్రవ్య బిల్లులను గవర్నరుకు పంపిన తరువాత,

గవర్నరు 2023 అక్టోబర్ 19న ముఖ్యమంత్రికి లేఖ రాశారు. 2023 జూలై 24 మరియు 2023 అక్టోబర్ 12 తేదీలలో తన మునుపటి సందేశాలలో సమావేశాలను పిలవడం "స్పష్టంగా చట్టవిరుద్ధం, శాసనసభ ఆమోదించిన విధానాలు మరియు ఆచరణకు విరుద్ధంగా మరియు రాజ్యాంగంలోని నిబంధనలకు విరుద్ధంగా ఉందని" సూచించినట్లు ఆయన పునరుద్ఘాటించారు. గవర్నరు ఇలా పేర్కొన్నారు:

> "బడ్జెట్ సమావేశాలు ముగిసినందున, అటువంటి పొడిగించిన సమావేశాలు ఏదైనా చట్టవిరుద్ధం, మరియు అటువంటి సమావేశాల సమయంలో నిర్వహించే ఏదైనా కార్య వ్యవహారం చట్టవిరుద్ధం మరియు ప్రారంభంలోనే చెల్లదు. ఈ సమాచారాలు ఉన్నప్పటికీ, రాజ్యాంగ విరుద్ధమైన చర్య తీసుకునే అవకాశాన్ని విస్మరించి, సమావేశాన్ని పిలవాలని నిర్ణయం తీసుకున్నట్లు తెలుస్తోంది. ఈ కారణాల వల్ల పైన పేర్కొన్న బిల్లులకు నా అనుమతిని నిలిపివేస్తున్నాను."

8. ముఖ్యంగా, బిల్లులకు తన అనుమతిని నిలిపివేస్తున్నట్లు గవర్నరు ఏ పబ్లిక్ నోటిఫికేషన్ లోనూ 'ప్రకటించలేదు'. కొత్తగా వర్షాకాలం/శీతాకాల సమావేశాలను నిర్వహించాలని, సభను సమావేశపరిచేందుకు అనుమతి ఇవ్వడానికి వీలుగా నిర్దిష్ట కార్యకలాపాలను రూపొందించే ఎజెండాను ముందుకు తీసుకురావాలని గవర్నరు ముఖ్యమంత్రికి సూచించారు.

9. గవర్నరు నిష్క్రియాత్మకతతో వ్యథ చెందిన పంజాబ్ రాష్ట్రం రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 32 ప్రకారం ఈ కోర్టు యొక్క అధికార పరిధిని అభ్యర్థించింది:

(ఎ) పంజాబ్ శాసనసభ 19 జూన్ 2023, 20 జూన్ 2023 మరియు 20 అక్టోబర్ 2023న జరిగిన సమావేశాలు చట్టబద్ధమైనవని మరియు సభ నిర్వహించిన కార్య వ్యవహారాలు చెల్లుబాటు అవుతాయని ఒక ప్రకటన; మరియు

(బి) మూడు ద్రవ్య బిల్లులతో సహా గవర్నరు పెండింగ్లో ఉంచిన ఏడు బిల్లులను చట్టప్రకారం ప్రాసెస్ చేయాలని ఒక మండామస్ కొరకు. పంజాబ్ రాష్ట్రం కోరుతోంది.

10. ఈ కోర్టు 2023 నవంబర్ 6న పిటిషన్ను విచారణకు స్వీకరించింది. విచారణ సందర్భంగా, పిటిషన్ దాఖలు చేసిన తరువాత, గవర్నరు మూడు ద్రవ్య బిల్లులలో రెండు, పంజాబ్ గూడ్స్ అండ్ సర్వీసెస్ టాక్స్ (సవరణ) బిల్లు 2023; మరియు ఇండియన్ స్టాంప్ (పంజాబ్ సవరణ) బిల్లు 2023, లను శాసనసభ ముందు ప్రవేశపెట్టవచ్చని గవర్నర్ సిఫార్సు చేసినట్లు కోర్టుకు తెలియజేయబడింది.

II. సమర్పణలు

11. విచారణ సందర్భంగా పిటిషనర్ల తరఫున పంజాబ్ రాష్ట్ర అడ్వకేట్ జనరల్ శ్రీ గుర్మీందర్ సింగ్ తో పాటు సీనియర్ న్యాయవాది డాక్టర్ అభిషేక్ మను సింఘ్వి వాదనలను మేము విన్నాము. గవర్నరు ప్రిన్సిపల్ సెక్రటరీ తరఫున సీనియర్ న్యాయవాది శ్రీ సత్యపాల్ జైన్ హాజరయ్యారు.

12. పిటిషనర్ల తరఫున కోరిన ప్రధాన సమర్పణలు:

(ఎ) శాసనసభ బడ్జెట్ సమావేశాలు 2023 మార్చి 3న సమావేశపరచినప్పటికీ, స్పీకర్ దానిని ప్రోరోగ్ చేయకుండా 2023 మార్చి 22న *నిరవధికంగా* వాయిదా వేశారు.

(బి) సభను *నిరవధికంగా* వాయిదా వేయడాన్ని గవర్నర్ సభను ప్రోరోగ్ చేసినట్లుగా పరిగణించలేరు;

(సి) రూల్ 16 యొక్క రెండవ మినహాయింపు నిబంధన ప్రకారం 2023 జూన్ 19 మరియు 20 తేదీలలో శాసనసభ సమావేశాలను తిరిగి సమావేశపరచడంలో శాసనసభను నిర్వహించే రూల్స్ ఆఫ్ ప్రొసీజర్ నిబంధనల ప్రకారం స్పీకర్ రాజ్యాంగ అధికార పరిధికి లోబడి వ్యవహరించారు;

(డి) సభలో విధివిధానాలను మరియు కార్యకలాపాల నిర్వహణను నియంత్రించడం స్పీకర్ యొక్క విచక్షణాధికారంపై ఆధారపడి ఉంటుంది.

(ఇ) 2023 జూన్ లో శాసనసభ సమావేశాలను తిరిగి సమావేశపరచడం రాజ్యాంగ విరుద్ధమని, తద్వారా 2023 జూన్ 20 న జరిగిన శాసన కార్యకలాపాలు చెల్లవని నిర్ధారణకు రావడంలో రాష్ట్ర ప్రతీకాత్మక అధిపతిగా గవర్నర్ తన రాజ్యాంగ అధికారాల పరిధిలో వ్యవహరించలేదు; మరియు

(ఎఫ్) శాసనసభలో అత్యధిక మంది సభ్యులు ఆమోదించిన చట్టాలను వాస్తవంగా రద్దు చేయడమే గవర్నర్ నిర్ణయం యొక్క పర్యవసానంగా ఉంటుంది.

13. మరోవైపు గవర్నరు కార్యదర్శి తరఫున ఈ క్రింది విధంగా అభ్యర్థించబడింది:

(i) బడ్జెట్ సమావేశాల కార్యకలాపాలు ముగిసిన తర్వాత సభను ప్రోరోగ్ చేయాల్సి ఉండింది మరియు కార్యకలాపాలను నిరవధికంగా వాయిదా వేయడానికి స్పీకర్ కు అనుమతి లేదు, తొలుత 2023 జూన్ 19 మరియు 20 తేదీలలో మరియు ఆ తర్వాత 2023 అక్టోబర్ 19 మరియు 20 తేదీలలో సభను తిరిగి సమావేశపరచడానికి.

(ii) రూల్స్ ఆఫ్ ప్రొసీజర్ లోని రూల్ 14ఎ ప్రకారం అసెంబ్లీలో బడ్జెట్ సమావేశాలు, వర్షాకాల సమావేశాలు మరియు శీతాకాల సమావేశాలు అనే మూడు సమావేశాలు నిర్వహించాలి, అందువల్ల 2023 జూన్ నెలలో బడ్జెట్ సమావేశాలను కొనసాగించే అధికారం స్పీకర్ కు లేదు.

(iii) గవర్నర్, వాస్తవానికి, ఆమోదం కోసం తనకు సమర్పించిన 185 బిల్లులకు ఆమోదం తెలిపారు, ఇది గవర్నర్ వైపు నుండి ఎటువంటి ఆలస్యం జరగలేదని స్పష్టంగా సూచిస్తుంది

మరియు సభను *నిరవధికంగా* వాయిదా వేసిన విధానంపై అభ్యంతరం దృష్ట్యా మాత్రమే నాలుగు బిల్లులకు ఆమోదం నిలిపివేయబడింది;

(iv) తదనంతరం, మూడు ద్రవ్య బిల్లులలో రెండింటిని శాసనసభలో ప్రవేశపెట్టాలని గవర్నరు తన సిఫార్సును కూడా మంజూరు చేశారు;

(v) రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 32 కింద పిటిషన్లో పేర్కొన్న ఉపశమనాలలో, పిటిషనర్లు 2023 జూన్ 19 మరియు 20న జరిగిన సమావేశాలు మరియు లావాదేవీలు చట్టబద్ధమైనవని ప్రకటించాలని కోరుతున్నారు, ఇది పంజాబ్ రాష్ట్రం కూడా సమావేశం యొక్క చెల్లుబాటు గురించి ఖచ్చితంగా తెలియదని సూచిస్తుంది; మరియు

(vi) 2023 జూన్ నెలలో తిరిగి సమావేశమయ్యే విధంగా బడ్జెట్ సమావేశాలను చట్టబద్ధంగా *నిరవధికంగా* వాయిదా వేసినట్లు ఈ కోర్టు స్పష్టం చేస్తే, బిల్లులకు సంబంధించి వ్యవహరించడంలో గవర్నరుకు ఎలాంటి అభ్యంతరం ఉండదు.

14. పరిశీలన కోసం రెండు సమస్యలు తలెత్తుతాయి: మొదటిది, రాష్ట్ర శాసనసభ ఆమోదించిన బిల్లులపై **చర్యను** గవర్నరు నిలిపివేయగలరా; మరియు రెండవది, వాయిదా పడినప్పటికీ ప్రోరోగ్ చేయబడని శాసనసభ సమావేశాలను తిరిగి సమావేశపరచడానికి స్పీకర్ కు చట్టంలో అనుమతి ఉందా?

III. విశ్లేషణ

ఎ. గవర్నరు ఒక ప్రతీకాత్మక అధిపతి మరియు రాష్ట్ర శాసనసభఆమోదించిన బిల్లులపై చర్యను నిలిపివేయలేరు

15. పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యంలో నిజమైన అధికారం ప్రజలచే ఎన్నుకోబడిన ప్రతినిధులలో ఉంటుంది.

రాష్ట్రాలలో మరియు కేంద్రంలోని ప్రభుత్వాలలో రాష్ట్ర చట్టసభ సభ్యులు మరియు సందర్భానుసారంగా, పార్లమెంటు సభ్యులు ఉంటారు. క్యాబినెట్ రూపంలో ఉన్న ప్రభుత్వ సభ్యులు చట్టసభలకు జవాబుదారీగా ఉంటారు మరియు పరిశీలనకు లోబడి ఉంటారు. రాష్ట్రపతిచే నియమించబడిన గవర్నరు నామమాత్రపు రాష్ట్ర అధిపతి. రాజ్యాంగం ఆమోదించినప్పటి నుండి నిరంతరం పాటిస్తున్న రాజ్యాంగ చట్టం యొక్క ప్రాథమిక సూత్రం ఏమిటంటే, రాజ్యాంగం విచక్షణాధికారాన్ని గవర్నరు కు అప్పగించిన విషయాలలో మినహాయించి, గవర్నరు మంత్రిమండలి యొక్క 'సహాయం మరియు సలహా' మేరకు పనిచేస్తారు. ఈ సూత్రం రాష్ట్ర పాలనను ప్రభావితం చేసే నిర్ణయాలు తీసుకునే అధికారం, దేశం విషయంలో కావచ్చు, తప్పనిసరిగా ప్రభుత్వం యొక్క ఎన్నుకోబడిన విభాగానికి ఉంటుందనే రాజ్యాంగ పునాదిని బలపరుస్తుంది. గవర్నర్ రాజ్యాంగ సంబంధిత విషయాలపై ప్రభుత్వానికి మార్గనిర్దేశం చేసే రాజ్యాంగబద్ధమైన రాజనీతిజ్ఞుడిగా ఉండాలని ఉద్దేశించబడింది.

16. **సంషేర్ సింగ్ వర్సెస్ స్టేట్ ఆఫ్ పంజాబ్** [3] కేసులో తీర్పు ఇచ్చినప్పటి నుండి ఈ సూత్రాలు బాగా స్థిరపడ్డాయి, అందులో ఈ కోర్టు ఇలా నిర్ణయించింది:

> "28. మన రాజ్యాంగంలో పొందుపరిచిన మంత్రిమండలి ప్రభుత్వ వ్యవస్థ ప్రకారం **గవర్నరు రాష్ట్రానికి రాజ్యాంగబద్ధమైన లేదా లాంఛనప్రాయంగా అధిపతిగా ఉంటారు మరియు** రాజ్యాంగం ద్వారా లేదా క్రింద గవర్నరు తన విచక్షణ మేరకు తన విధులను నిర్వర్తించాల్సిన రంగాలలో మినహా. **రాజ్యాంగం ద్వారా లేదా దాని క్రింద తనకు లభించిన అన్ని అధికారాలను, విధులను తన మంత్రిమండలి సహాయం మరియు సలహా ఆధారంగా ఉపయోగిస్తారు,**
>
> …
>
> 32. ప్రతి కార్యనిర్వాహక చర్యకు మంత్రులు బాధ్యత వహించాలనేది ఆంగ్ల రాజ్యాంగ చట్టం యొక్క ప్రాథమిక సూత్రం. ఇంగ్లాండులో చక్రవర్తి ఎన్నడూ తన స్వంత బాధ్యతపై వ్యవహరించరు. చక్రవర్తి తన చర్యకు బాధ్యత వహించడానికి సలహాదారులను కనుగొనాలి అనే ఆచరణాత్మక నియమం ద్వారా చక్రవర్తి యొక్క అధికారం కట్టుబడి ఉంటుంది. ఆ సలహాదారులకు హౌస్ ఆఫ్ కామన్స్ విశ్వాసం ఉండాలి. ఆంగ్ల రాజ్యాంగ చట్టం యొక్క ఈ నియమం మన రాజ్యాంగంలో పొందుపరచబడింది. **భారత రాజ్యాంగం కేంద్రంలో మరియు రాష్ట్రాలలో పార్లమెంటరీ మరియు బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వ రూపాన్ని ప్రతిపాదించింది,**

[3] (1974) 2 ఎస్ సి సి 831

అధ్యక్షుడి తరహా ప్రభుత్వం కాదు. రాజ్యాంగ అధిపతిగా గవర్నరు అధికారాలు భిన్నంగా ఉండవు."

17. **ఎస్ఆర్ బొమ్మై వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా** [4] కేసులో ఈ కోర్టుకు చెందిన తొమ్మిది మంది న్యాయమూర్తుల ధర్మాసనం సమాఖ్యవాదం రాజ్యాంగం యొక్క మౌలిక నిర్మాణంలో ఒక భాగమని నిర్ణయించింది. రాష్ట్ర ప్రతీకాత్మక అధిపతిగా గవర్నరు పాత్రను నిర్వర్తించే తీరు ఈ ప్రాథమిక లక్షణాన్ని పరిరక్షించడానికి చాలా కీలకం. గవర్నరు విచక్షణాధికారానికి అప్పగించని విషయాలలో అపరిమితమైన విచక్షణాధికారాన్ని ఉపయోగించడం వల్ల రాష్ట్రంలో ప్రజాస్వామ్యబద్ధంగా ఎన్నికైన ప్రభుత్వ పనితీరు పట్ల నిర్లక్ష్యంతో వ్యవహరించే ప్రమాదం ఉంది. ఈ కోర్టు వరుస కేసులలో వ్యవస్థల ప్రాముఖ్యతను, ప్రజాస్వామ్య పనితీరుకు వాటి శక్తిని బలపరిచింది. మౌలిక నిర్మాణంలో భాగమైన సమాఖ్యవాదం మరియు ప్రజాస్వామ్యం రెండూ విడదీయరానివి. ఒక లక్షణాన్ని పలుచన చేసినప్పుడు అది మరొకదాన్ని ప్రమాదంలో పడేస్తుంది. మన పౌరుల ప్రాథమిక స్వేచ్ఛలు మరియు ఆకాంక్షలను సాకారం చేయడానికి ప్రజాస్వామ్యం మరియు సమాఖ్యవాదం యొక్క ట్యూనింగ్ ఫోర్క్ చాలా కీలకం. ట్యూనింగ్ ఫోర్క్ యొక్క ఒక భాగం దెబ్బతిన్నప్పుడల్లా, అది రాజ్యాంగ పాలనా యంత్రాంగాన్ని దెబ్బతీస్తుంది.

18. **స్టేట్ (ఎన్ సి టి ఆఫ్ ఢిల్లీ) వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా** [5] లో మాలో ఒకరు (న్యాయమూర్తి డి. వై. చంద్రచూడ్) ఇలా గమనించారు:

> "287. ... ఈ కేసులలో ప్రజాస్వామ్య పాలన మరియు రాజ్యాంగ విలువలను నెరవేర్చడంలో వ్యవస్థల పాత్రపై కీలక ప్రశ్నలు ఉన్నాయి. స్వేచ్ఛ, గౌరవం మరియు స్వయంప్రతిపత్తి ప్రధానమైన జీవన విధానాన్ని అవలంబించే స్వేచ్ఛను రాజ్యాంగం ప్రతి వ్యక్తికి కల్పించింది. ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థ ద్వారా ఈ విలువలను నెరవేర్చాలనే దృక్పథాన్ని రాజ్యాంగం అనుసరిస్తుంది. ఈ కేసులకు దారితీసిన వివాదాలు ప్రజాస్వామ్య సాధనకు వ్యవస్థలు ఎంత కీలకమో చెబుతున్నాయి. వాటి ద్వారానే చట్టబద్ధ పాలన ఆధారంగా ప్రజాస్వామ్య జీవన విధానం యొక్క ఆకాంక్షలు నెరవేరుతాయి. స్వేచ్ఛ, గౌరవం మరియు స్వయంప్రతిపత్తి అనేవి రాష్ట్ర అధికారంపై నిర్బంధ ప్రభావం చూపుతాయి. **ప్రాథమిక మానవ స్వేచ్ఛలు ప్రభుత్వ అధికారాన్ని పరిమితం చేస్తాయి. అయినా ప్రజాస్వామ్యాన్ని సాధించడంలో వ్యవస్థల పాత్ర కూడా అంతే ముఖ్యమైనది.**

[4] (1994) 3 ఎస్ సి సి 1
[5] (2018) 8 ఎస్ సి సి 501

పాలనా వ్యవస్థలు విఫలమైనప్పుడు దేశాలు విఫలమవుతాయి. ఒక ప్రజాస్వామిక వ్యవస్థ యొక్క పనితీరు ఓటర్లు పాలించడానికి నమ్మకాన్ని అప్పగించినవారు చూపించే రాజనీతిజ్ఞత (లేదా లేకపోవడం) ద్వారా ప్రభావితమవుతుంది. బహుళ సంస్కృతులు, సంప్రదాయాల వైవిధ్యం, సంక్లిష్టమైన సామాజిక అస్తిత్వ వలయం మరియు సిద్ధాంతాల గందరగోళంతో గుర్తించబడిన మన వంటి సమాజంలో, సంస్థాగత పాలన దృఢంగా ఉండాలంటే వాటిలో ప్రతిదానికి అనుగుణంగా ఉండాలి. విమర్శలు మరియు అసమ్మతి ప్రజాస్వామిక కార్యకలాపాలకు కేంద్ర బిందువుగా నిలుస్తాయి. సంస్థల ప్రతిస్పందన అనేది విభేదాలను స్వీకరించే మరియు నిరంతర నిమగ్నత మరియు సంభాషణ యొక్క అవసరాన్ని గ్రహించే సామర్థ్యం ద్వారా పెద్ద మొత్తంలో నిర్ణయించబడుతుంది. రాజ్యాంగపరమైన ఘర్షణలు అనారోగ్యకరమైనవి కావు. అవి ప్రజాస్వామ్య స్థితిస్థాపకతను పరీక్షిస్తాయి. **ఒక వ్యవస్థ ఆచరణలో ఎంత బాగా పనిచేస్తుందో వారిలో నిర్ణయాధికార స్థానాల్లో ఉన్నవారి రాజనీతిజ్ఞతపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అందువల్ల, ఈ కేసులు ప్రజాస్వామ్య పాలన నిర్మాణంలో సంస్థల పాత్ర గురించి మరియు పౌరుల ఆందోళనలకు సమాధానం ఇవ్వవలసిన వారి బలహీనతల గురించి ఎంత వ్యాఖ్యానించాయో రాజ్యాంగాన్ని అర్థం చేసుకోవడం గురించి కూడా అంతే.**"

19. ప్రస్తుత కేసులో వివాదం ముఖ్యంగా 2023 జూన్ 20న శాసనసభ ఆమోదించిన నాలుగు బిల్లులను గవర్నరు నిలిపివేయడంపై ఆధారపడి ఉంది. రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 200 [6] ప్రకారం, ఒక బిల్లును ఒక రాష్ట్ర శాసనసభ ఆమోదించినప్పుడు లేదా ద్విసభల శాసనసభ విషయంలో, ఉభయ సభలు ఆమోదించినప్పుడు, దానిని గవర్నరు కు సమర్పించాలి. రాష్ట్ర శాసనసభ ఆమోదించిన బిల్లును ఆమోదం కోసం సమర్పించినప్పుడు గవర్నరుకు మూడు ఎంపికలు అందుబాటులో ఉంటాయి. గవర్నరు (i) బిల్లుకు తాను ఆమోదించానని; లేదా (ii) దాని నుండి తన ఆమోదాన్ని నిలిపివేసినట్లు;

[6] ఒక బిల్లు ఒక రాష్ట్ర శాసనసభచే ఆమోదించినప్పుడు లేదా ఒక శాసనమండలి ఉన్న రాష్ట్రం విషయంలో, రాష్ట్ర చట్టసభల ఉభయ సభలచే ఆమోదించబడినప్పుడు, దానిని గవర్నరు కు సమర్పించాలి మరియు గవర్నరు ఆ బిల్లుకు తాను ఆమోదించానని లేదా దాని నుండి ఆమోదాన్ని నిలిపివేస్తున్నట్లు లేదా రాష్ట్రపతి పరిశీలనకు ఆ బిల్లును రిజర్వ్ చేసినట్లు ప్రకటించాలి:

అయితే, బిల్లు ఆమోదం కోసం గవర్నరుకు సమర్పించిన తర్వాత అది ద్రవ్యబిల్లు కాకపోతే వీలైనంత త్వరగా, సభ లేదా సభలు బిల్లును లేదా అందులోని ఏదైనా నిర్దిష్ట నిబంధనలను పునఃపరిశీలించాలని అభ్యర్థించే ఒక సందేశంతో పాటు బిల్లును తిరిగి పంపవచ్చు, ముఖ్యంగా, తన సందేశంలో సిఫారసు చేసిన అటువంటి సవరణలను ప్రవేశపెట్టాలనే వాంఛనీయతను పరిగణించవచ్చు మరియు, ఒక బిల్లును అలా తిరిగి పంపినప్పుడు, సభ లేదా సభలు తదనుగుణంగా బిల్లును పునఃపరిశీలించాలి, మరియు సవరణతో లేదా లేకుండా ఆ బిల్లును సభ లేదా సభలు మళ్లీ ఆమోదించి, ఆమోదం కోసం గవర్నరుకు సమర్పించినట్లయితే, గవర్నరు దాని నుండి ఆమోదాన్ని నిలిపివేయకూడదు:

అయితే, గవర్నర్ అభిప్రాయం ప్రకారం, అది చట్టరూపం దాల్చితే, ఈ రాజ్యాంగం ద్వారా ఆ కోర్టు భర్తీ చేయడానికి రూపొందించిన స్థానానికి అపాయం కలిగించే విధంగా హైకోర్టు అధికారాలను తగ్గించు ఏ బిల్లుకైనా గవర్నర్ ఆమోదించరాదు, కానీ రాష్ట్రపతి పరిశీలన కోసం రిజర్వ్ చేయవలసి ఉంటుంది.

లేదా (iii) బిల్లును రాష్ట్రపతి పరిశీలన కోసం రిజర్వు చేసినట్లు ప్రకటించాలి. "ప్రకటించాలి" అనే పదం గవర్నరు తన అధికారాలను ఉపయోగించినట్లు ప్రకటించాల్సిన అవసరం ఉందని సూచిస్తుంది. అధికరణ 200 యొక్క మొదటి మినహాయింపు నిబంధన ప్రకారం గవర్నరు "వీలైనంత త్వరగా" బిల్లును తిరిగి ఇవ్వవచ్చని నిర్దేశిస్తుంది. అధికరణ 200 యొక్క మినహాయింపు నిబంధన ప్రకారం వీలైనంత త్వరగా ద్రవ్యబిల్లు కాని బిల్లును ఆమోదం కోసం గవర్నరుకు సమర్పించిన తర్వాత, బిల్లును లేదా బిల్లులోని ఏవైనా నిర్దిష్ట నిబంధనలను సభ లేదా సభలు పునఃపరిశీలించాలని అభ్యర్థిస్తూ, ముఖ్యంగా తాను సిఫారసు చేసే అటువంటి సవరణలను ప్రవేశపెట్టాలనే వాంఛనీయతను పరిగణనలోకి తీసుకోవాలని కోరుతూ ఒక సందేశంతో పాటు బిల్లును తిరిగి పంపవచ్చు. ఒక బిల్లును గవర్నరు తిరిగి పంపినప్పుడు, రాష్ట్ర శాసనసభ ఆ బిల్లును పునఃపరిశీలించాల్సిన బాధ్యత ఉంది. బిల్లును సవరణతో లేదా లేకుండా మళ్లీ శాసనసభ ఆమోదించి గవర్నరు ఆమోదం కోసం గవర్నరుకు సమర్పించిన తర్వాత, గవర్నరు దాని నుండి ఆమోదాన్ని నిలిపివేయరు. పైన పేర్కొన్న నిబంధనలలోని మొదటి మినహాయింపు నిబంధన కాకుండా, రెండవ మినహాయింపు నిబంధన, "రాజ్యాంగం ద్వారా హైకోర్టు భర్తీ చేయడానికి రూపొందించిన స్థానానికి అపాయం కలిగించే హైకోర్టు అధికారాలను తగ్గించు" బిల్లులకు "గవర్నరు ఆమోదించరాదు, కానీ రాష్ట్రపతి పరిశీలన కోసం రిజర్వ్ చేయాలి" అనే పరిస్థితిని సూచిస్తుంది.

20. మొదటి మినహాయింపు నిబంధనను ఎలా అర్థం చేసుకోవాలనే దానిపై ప్రస్తుత కేసు మారుతుంది. మొదటి మినహాయింపు నిబంధనను అర్థం చేసుకోవడంలో, అధికరణ 200 లోని ప్రధాన భాగం గవర్నరుకు మూడు ఎంపికలను అందిస్తుందని గమనించాలి: ఆమోదించడానికి ఒక ఎంపిక; ఆమోదాన్ని నిలిపివేయడానికి ఒక ఎంపిక; మరియు బిల్లును రాష్ట్రపతి పరిశీలన కోసం రిజర్వ్ చేయడానికి ఒక ఎంపిక. మొదటి మినహాయింపు నిబంధన "గవర్నరు ఆమోదించరాదు" అనే పదంతో ప్రారంభమయ్యే రెండవ మినహాయింపు నిబంధనకు భిన్నంగా "గవర్నరు ఆమోదించవచ్చు" అనే వ్యక్తీకరణతో ప్రారంభమవుతుంది. మొదటి మినహాయింపు నిబంధనలోని "వచ్చు" ఎందుకంటే మొదటి మినహాయింపు నిబంధన గవర్నరు కోసం మూడు ఎంపికలను కలిగి ఉన్న ప్రధాన భాగాన్ని అనుసరిస్తుంది. మొదటి మినహాయింపు నిబంధన మొదటి ఎంపికకు (బి ల్లుకు గవర్నరు ఆమోదం తెలిపే చోట) లేదా బిల్లును రాష్ట్రపతి పరిశీలన కోసం రిజర్వ్ చేసే మూడో ఎంపికకు అర్హత కలిగించదు.

మొదటి మినహాయింపు నిబంధన రెండవ ఎంపికకు (ఆమోదాన్ని నిలిపివేయడం) కు జతచేయబడుతుంది మరియు అందువల్ల "వచ్చు" అనే అనుమతించే వ్యక్తీకరణతో ప్రారంభమవుతుంది. రెండవ మినహాయింపు నిబంధన ఆదేశం ప్రకారం, రాజ్యాంగం ప్రకారం హైకోర్టు అధికారాలను తగ్గించే బిల్లుకు గవర్నరు తెలపడంపై ఆంక్షలు విధించారు. రాజ్యాంగ ఆదేశానుసారం గవర్నరు అటువంటి బిల్లును రాష్ట్రపతి పరిశీలన కోసం రిజర్వ్ చేయవలసి ఉంటుంది.

21. రెండవ మినహాయింపు నిబంధన ప్రకారం అధికరణ 200 లోని ప్రధాన భాగం ఒక బిల్లును రాష్ట్రపతి పరిశీలన కోసం రిజర్వ్ చేయడానికి, అక్కడ ఊహించిన పరిస్థితిలో దానిని తప్పనిసరి చేయడం ద్వారా అందించే ఎంపికను ప్రభావితం చేస్తుంది. ఒక బిల్లును రాష్ట్రపతి పరిశీలన కోసం రిజర్వ్ చేసే ఎంపికను ఆదేశంగా మార్చబడింది, ఇక్కడ గవర్నరుకు రాష్ట్రపతి పరిశీలన కోసం రిజర్వ్ చేయడం తప్ప మరో మార్గం ఉండదు. అందువల్ల, రెండవ మినహాయింపు నిబంధన, రాష్ట్రపతి పరిశీలన కోసం ఏదైనా బిల్లును రిజర్వ్ చేయడానికి అధికరణ 200 యొక్క ప్రధాన భాగం ద్వారా గవర్నరుకు మంజూరు చేయబడిన ఎంపికకు మినహాయింపు స్వభావం కలిగి ఉంటుంది.

22. ఒక మినహాయింపు నిబంధన, బాగా స్థిరపడినట్లుగా, మినహాయింపుగా ఉండాలనే ఉద్దేశ్యాన్ని నెరవేర్చవచ్చు. అయితే, కొన్నిసార్లు, ఒక మినహాయింపు నిబంధన వివరణ రూపంలో లేదా శాసనం యొక్క గణనీయమైన నిబంధనకు అదనంగా ఉండవచ్చు. మొదటి మినహాయింపు నిబంధన, బిల్లు ద్రవ్య బిల్లు కానప్పుడు దానిని సందేశంతో సహా తిరిగి చట్టసభకు తిరిగి పంపడానికి గవర్నరు అనుమతిస్తుంది. సందేశం ప్రకారం, బిల్లు యొక్క సంపూర్ణతను పునఃపరిశీలించాలని గవర్నరు చట్ట సభను అభ్యర్థించవచ్చు. ఉదాహరణకు, బిల్లు మొత్తం లోపభూయిష్టంగా ఉందని గవర్నరు భావించినప్పుడు ఇది జరగవచ్చు. ప్రత్యామ్నాయంగా, బిల్లులోని ఏదైనా నిర్దిష్ట నిబంధనను పునఃపరిశీలించాలని గవర్నరు చట్టసభను అభ్యర్థించవచ్చు. బిల్లును తిప్పి పంపేటప్పుడు, బిల్లులో సవరణను ప్రవేశపెట్టాలనే వాంఛనీయతను గవర్నరు వ్యక్తం చేయవచ్చు. బిల్లులోని బలహీనత లేదా లోపాన్ని సరిదిద్దే ఉద్దేశ్యంతో సవరణ యొక్క వాంఛనీయత తలెత్తవచ్చు. అయితే మొదటి మినహాయింపు నిబంధన యొక్క ముగింపు భాగం, సవరణలతో లేదా లేకుండా చట్టసభ ద్వారా బిల్లును మళ్లీ ఆమోదించినట్లయితే,

గవర్నరుకు తిరిగి సమర్పించిన తరువాత దాని ఆమోదాన్ని నిలిపివేయలేరని నిర్దేశిస్తుంది. "దానిని ఆమోదం నుండి నిలిపివేయరాదు" అనే ముగింపు పదబంధం మొదటి మినహాయింపు నిబంధన ప్రకారం అధికారాన్ని ఉపయోగించడం అనేది మొదటి సందర్భంలో బిల్లుకు గవర్నరు ఆమోదాన్ని నిలిపివేయడానికి సంబంధించినదని స్పష్టమైన సూచిక. అందుకే చివరి భాగంలో, మొదటి మినహాయింపు నిబంధన సవరణలతో లేదా లేకుండా చట్టసభ బిల్లును ఆమోదించిన తర్వాత, గవర్నరు ఆమోదాన్ని నిలిపివేయలేరని సూచిస్తుంది. గవర్నరుకు మొదటి మినహాయింపు నిబంధన ద్వారా నిర్దేశించిన పాత్ర సిఫారసు స్వభావం కలిగి ఉంటుంది మరియు ఇది రాష్ట్ర చట్టసభను కట్టుబడి చేయదు.

23. ఇక్కడ చట్టాన్ని రూపొందించే అధికారం ప్రజలచే ఎన్నుకోబడిన ప్రతినిధులకు అప్పగించబడుతుంది. గవర్నరు, మార్గదర్శక రాజనీతిజ్ఞుడిగా బిల్లు మొత్తాన్ని లేదా దానిలోని ఏదైనా భాగాన్ని పునఃపరిశీలించమని సిఫారసు చేయవచ్చు మరియు సవరణలను ప్రవేశపెట్టాలనే వాంఛనీయతను కూడా సూచించవచ్చు. అయితే, సందేశంలో పేర్కొన్న విధంగా గవర్నరు సలహాను స్వీకరించాలా వద్దా అనే దానిపై తుది నిర్ణయం చట్టసభకు మాత్రమే చెందుతుంది. గవర్నరు యొక్క సందేశం శాసనసభను కట్టుబడి చేయదని "బిలు మళ్ళీ ఆమోదం పొందితే ...**సవరణలతో లేదా లేకుండా**" అనే పదబంధాన్ని ఉపయోగించడం ద్వారా స్పష్టమవుతుంది. ఆది పార్లమెంటరీ ప్రభుత్వ విధానం యొక్క మౌలిక సూత్రానికి అనుగుణంగా ఉంటుంది

24. అధికరణ 200లోని ప్రధాన భాగం బిల్లుకు ఆమోదాన్ని నిలిపివేసే అధికారాన్ని గవర్నరుకు ఇస్తుంది. అటువంటి సందర్భంలో, బిల్లును పునఃసమీక్షించాలనే సందేశాన్ని "వీలైనంత త్వరగా" రాష్ట్ర చట్టసభకు తెలియజేయడానికి మొదటి మినహాయింపు నిబంధనలో సూచించిన కార్యాచరణను గవర్నరు తప్పనిసరిగా అనుసరించాలి. "వీలైనంత త్వరగా" అనే వ్యక్తీకరణ ముఖ్యమైనది. ఇది త్వరితగతి యొక్క రాజ్యాంగ ఆవశ్యకతను తెలియజేస్తుంది. ఒక నిర్ణయం తీసుకోవడంలో వైఫల్యం మరియు ఒక సక్రమంగా ఆమోదించిన బిల్లును అనిశ్చయమైన కాలానికి ఉంచడం అనేది ఆ వ్యక్తీకరణకు విరుద్ధమైన చర్య. రాజ్యాంగ భాష అనావశ్యక వాదము కాదు.

స్టేట్ ఆఫ్ తెలంగాణ వర్సెస్ సెక్రెటరీ టు హర్ ఎక్సలెన్సీ ద హనరబుల్ గవర్నర్ ఫర్ ద స్టేట్ ఆఫ్ తెలంగాణ & అనదర్[7]

కేసులో ఈ కోర్టు "వ్యక్తీకరణ "వీలైనంత త్వరగా" కి ముఖ్యమైన రాజ్యాంగ అంశాన్ని కలిగి ఉందని మరియు దీనిని రాజ్యాంగాధికారులు గుర్తుంచుకోవాలి" అని ఈ కోర్టు అభిప్రాయపడింది. రాష్ట్ర చట్టసభ పరిధిలో ఉన్న శాసనాధికారానికి ఇచ్చిన ప్రాముఖ్యతను దృష్టిలో ఉంచుకుని రాజ్యాంగంలో ఈ మినహాయింపు నిబంధన ఉంది. ఎటువంటి చర్య తీసుకోకుండా బిల్లును నిరవధికంగా పెండింగ్లో ఉంచడానికి గవర్నరుకు స్వేచ్ఛ ఉండదు.

25. రాష్ట్రానికి ఎన్నుకోబడని అధిపతిగా గవర్నరుకు కొన్ని రాజ్యాంగపరమైన అధికారాలు అప్పగించబడ్డాయి. అయితే, ఈ అధికారాన్ని రాష్ట్ర చట్టసభలు చేసే సాధారణ చట్టాల రూపకల్పనను అడ్డుకోవడానికి ఉపయోగించలేము. తత్ఫలితంగా, అధికరణ 200 యొక్క ప్రధాన భాగం కింద ఆమోదాన్ని నిలిపివేయాలని గవర్నరు నిర్ణయించుకుంటే, బిల్లును పునఃపరిశీలన కోసం రాష్ట్ర చట్టసభకు తిరిగి పంపే మొదటి మినహాయింపు నిబంధనలో సూచించిన మార్గాన్ని కొనసాగించడం తార్కిక చర్య. మరో మాటలో చెప్పాలంటే, అధికరణ 200 యొక్క ప్రధాన భాగం కింద ఆమోదాన్ని నిలిపివేసే అధికారాన్ని మొదటి మినహాయింపు నిబంధన కింద గవర్నరు అనుసరించాల్సిన పర్యవసాన కార్యాచరణతో కలిపి చదవాలి. అధికరణ 200 యొక్క ప్రధాన భాగం ప్రసాదించిన ఆమోదాన్ని నిలిపివేసే అధికారానికి అనుగుణంగా మొదటి మినహాయింపు నిబంధనను చదవకపోతే, ఎన్నుకోబడని రాష్ట్ర అధిపతిగా గవర్నరు తదుపరి ఎటువంటి చర్య లేకుండా ఆమోదాన్ని నిలిపివేస్తున్నట్లు ప్రకటించడం ద్వారా చట్టబద్ధంగా ఎన్నుకోబడిన చట్టసభ ద్వారా శాసన పరిధి యొక్క పనితీరును దాదాపు వీటో చేసే స్థితిలో ఉంటారు. అటువంటి చర్య పార్లమెంటరీ పాలనా విధానంపై ఆధారపడిన రాజ్యాంగ ప్రజాస్వామ్యం యొక్క ప్రాథమిక సూత్రాలకు విరుద్ధంగా ఉంటుంది. అందువల్ల, అధికరణ 200 యొక్క ప్రధాన భాగం కింద ఆమోదాన్ని నిలిపివేయాలని గవర్నరు నిర్ణయించినప్పుడు,

[7] డబ్ల్యు పి (సి) నం. 333 ఆఫ్ 2023

తరువాత అనుసరించాల్సిన చర్య మొదటి మినహాయింపు నిబంధనలో సూచించబడినది. రాజ్యాంగం లోని అధికరణ 168[8] ప్రకారం గవర్నరు శాసనసభలో ఒక భాగం మరియు రాజ్యాంగ పాలనకు భాద్యులై ఉంటారు.

26. ద్రవ్య బిల్లులకు సంబంధించినంతవరకు, మొదటి మినహాయింపు నిబంధన ప్రకారం బిల్లును తిరిగి ఇచ్చే అధికారం గవర్నరు యొక్క రాజ్యాంగ అధికార పరిధి నుండి మినహాయించబడింది. ద్రవ్య బిల్లులు అధికరణ 207 ద్వారా నిర్వహించబడతాయి, దాని ప్రకారం అధికరణ 199 లోని క్లాజ్ (1) లోని (ఎ) నుంచి (ఎఫ్) వరకు క్లాజులలో పేర్కొన్న అంశంపై బిల్లును ప్రవేశ పెట్టడానికి గవర్నరు సిఫార్సు అవసరం.

27. ప్రతివాది తరపు సీనియర్ న్యాయవాది వాదిస్తూ, దాదాపు 185 బిల్లులకు గవర్నరు ఆమోదం తెలిపారని, ఇది ప్రశ్నార్థకమైన నాలుగు బిల్లులపై గవర్నర్ వైపు నుండి ఆలస్యం అనేది శాసనసభ సమావేశం యొక్క చెల్లుబాటుపై ఆయన అభ్యంతరం ఆధారంగా మాత్రమే అని సూచిస్తుందని వాదించారు. మూడు ద్రవ్య బిల్లులలో రెండింటిని శాసనసభలో ప్రవేశ పెట్టడానికి గవర్నరు తన సిఫార్సును మంజూరు చేశారని గౌరవ సీనియర్ న్యాయవాది తెలిపారు. మేము పైన పేర్కొన్నట్లుగా, గవర్నరు తన ముందు ఉంచిన బిల్లులపై తన చర్యను నిలిపివేసే స్వేచ్ఛ లేదు. అధికరణ 200 ప్రకారం ప్రతిపాదించిన విధంగా వ్యవహరించడం తప్ప ఆయనకు మరో మార్గం లేదు. ఏదేమైనా, ఈ సమర్పణలు రాజ్యాంగం ప్రకారం గవర్నరు పాత్రను ప్రభావితం చేయవు లేదా ప్రజాస్వామ్యబద్ధంగా ఎన్నికైన రాష్ట్ర చట్టసభ పంపిన బిల్లులపై నిష్క్రియాత్మకతను సమర్థించవు.

28. పైన పేర్కొన్న వాటిని దృష్టిలో ఉంచుకుని, రాష్ట్ర చట్టసభ ఆమోదించిన బిల్లులపై చర్యను నిలిపివేసే అధికారం పంజాబ్ గవర్నరుకు లేదు మరియు "వీలైనంత త్వరగా" చర్య తీసుకోవాలి.

[8] **అధికరణ 168.**

రాష్ట్రాలలో చట్ట సభల ఏర్పాటు. – (1) గవర్నరుతోను, మరియు – (ఎ) [ఆంధ్రప్రదేశ్], [★★★], బీహార్, [★★★] [మధ్యప్రదేశ్], [★★★], [మహారాష్ట్ర], [కర్ణాటక] [★★★], [తమిళనాడు] [మరియు ఉత్తర ప్రదేశ్], రెండు సభలు;

(*బి*) ఇతర రాష్ట్రాలలో, ఒక సభ తో కూడిన చట్టసభ ప్రతి రాష్ట్రానికి ఉంటుంది.

(2) ఒక రాష్ట్ర చట్టసభకు రెండు సభలు ఉన్న చోట, ఒకదాన్ని శాసన మండలి అని, మరొకటి శాసనసభ అని, ఒకే సభ ఉన్న చోట దానిని శాసనసభ అని పిలుస్తారు.

ఏదేమైనా, క్రింద వివరించిన విధంగా, స్పీకర్ శాసన సభను తిరిగి సమావేశపరచడానికి చట్టబద్ధంగా అనుమతించబడింది, ఎందుకంటే (ఎ) వాయిదా వేయడం మరియు ప్రోరోగ్ చేయడం మధ్య వ్యత్యాసం ఉంది, మరియు (బి) సభ యొక్క విధానాన్ని నియంత్రించడంలో స్పీకర్ కు ప్రత్యేక అధికార పరిధి ఉంది.

బి. ప్రోరోగ్ చేయబడని శాసనసభ సమావేశాన్ని తిరిగి సమావేశపరచడం చట్టంలో అనుమతించబడుతుంది మరియు ఇది స్పీకర్ యొక్క ప్రత్యేక పరిధిలో ఉంటుంది

1. వాయిదా మరియు ప్రోరోగ్ మధ్య వ్యత్యాసం

29. రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 174 ప్రకారం గవర్నరు ఎప్పటికప్పుడు రాష్ట్ర చట్టసభ యొక్క సభను లేదా ప్రతి సభను తాను తగినట్లుగా భావించే సమయంలో మరియు ప్రదేశంలో సమావేశమయ్యేలా పిలవాలి. అయితే, క్లాజ్ (1) ప్రకారం ఒక సెషన్ లో చివరి సమావేశానికి మరియు తదుపరి సెషన్ లో మొదటి సమావేశానికి కేటాయించిన తేదీకి మధ్య ఆరు నెలల పాటు జోక్యం చేసుకోరాదు. అధికరణ 174లోని క్లాజ్ (2) కాలానుగుణంగా (ఎ) సభను లేదా చట్టసభ యొక్క ప్రతి సభను ప్రోరోగ్ చేయడానికి; మరియు (బి) శాసనసభను రద్దు చేయడానికి, అధికారాన్ని గవర్నరుకు ఇస్తుంది. ఈ విధంగా అధికరణ 174 ప్రత్యేకమైన రాజ్యాంగ భావనలను ప్రస్తావిస్తుంది, అనగా, ప్రోరోగ్ చేసే అధికారం మరియు రద్దు చేసే అధికారం.

30. అధికరణ 174 చట్టసభ సమావేశాలకు, చట్టసభ సెషన్ లకు మధ్య వ్యత్యాసాన్ని కూడా తెలియజేస్తుంది. అందుకే రెండు సమావేశాల మధ్య గరిష్ట వ్యవధిని పేర్కొంటూ, అధికరణ 174(1) ప్రకారం ఒక సెషన్ లో చట్టసభ చివరి సమావేశానికి, తదుపరి సెషన్ లో తొలి సమావేశానికి నిర్ణయించిన తేదీకి మధ్య ఆరు నెలలకు మించకూడదని నిర్దేశిస్తుంది. ఒక సెషన్ లో ఒకటి కంటే ఎక్కువ చట్టసభ సమావేశాలు ఉండవచ్చని ఇది పరోక్షంగా గుర్తిస్తుంది. రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 85 ప్రకారం పార్లమెంటుకు సంబంధించి ఇలాంటి నిబంధనలు రూపొందించబడ్డాయి.

31. కౌల్ మరియు షక్ధర్ *పార్లమెంటు ఆచరణ మరియు విధానం (7వ ఎడిషన్)* పై వారి ప్రసిద్ధ ప్రమాణ గ్రంథంలో రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 85(2) ప్రకారం రాష్ట్రపతి జారీ చేసిన ఉత్తర్వు ద్వారా పార్లమెంటు సభా సమావేశాన్ని ముగించడాన్ని ప్రోరోగ్ చేయడం అంటారని పేర్కొన్నారు. అంతేకాక సభను ప్రోరోగ్ వేసే అధికారాన్ని వినియోగించుకోవడంలో రాష్ట్రపతి ప్రధానమంత్రి సలహా మేరకు వ్యవహరిస్తారు. సాధారణంగా, రచయితలు గమనించినట్లుగా, సభ *నిరవధికంగా వాయిదా* పడిన తరువాత ప్రోరోగ్ చేస్తారు. అయితే, సభను నిరవధికంగా వాయిదా వేసిన తర్వాత సభను ప్రోరోగ్ చేయకపోవడం, సభా సమావేశాలను స్పీకర్ తిరిగి సమావేశపరచడం వంటి అనేక సందర్భాలను రచయితలు జాబితా చేశారు. రచయితలు చర్చించిన కొన్ని ఉదాహరణలు క్రింద ఇవ్వబడ్డాయి:

(ఎ) ఎనిమిదవ లోక్ సభ ఎనిమిదవ సమావేశాలు 1987 మార్చి 23న ప్రారంభమై 1987 మే 12న *నిరవధికంగా* వాయిదా పడ్డాయి. అయితే లోక్ సభను ప్రోరోగ్ చేయలేదు. 1987 జూలై 27 నుండి 1987 ఆగస్టు 28 వరకు కొనసాగిన లోక్ సభ సమావేశాలను స్పీకర్ తిరిగి సమావేశపరిచారు. 1987 మే 12న లోక్ సభ *నిరవధికంగా* వాయిదా పడటానికి ముందు మరియు ఆ తర్వాత జరిగిన రెండు భాగాలను ఒక సమావేశాన్ని రెండు భాగాలుగా విభజించి ఏర్పాటు చేసినట్లు పరిగణించారు. ఎనిమిదవ సమావేశం యొక్క రెండవ భాగం ముగిసిన తరువాత, లోక్ సభ 1987 ఆగస్టు 28న *నిరవధికంగా* వాయిదా వేయబడింది మరియు 3 సెప్టెంబర్ 1987 న ప్రోరోగ్ చేయబడింది;

(బి) తొమ్మిదవ లోక్ సభ యొక్క మూడవ సమావేశం 1990 ఆగస్టు 7 న ప్రారంభమైనది మరియు 1990 సెప్టెంబర్ 07న *నిరవధికంగా* వాయిదా పడ్డాయి. అయితే లోక్ సభను ప్రోరోగ్ చేయలేదు. 1990 అక్టోబర్ 01 నుండి 1990 అక్టోబర్ 05 వరకు కొనసాగిన లోక్ సభ సమావేశాలను స్పీకర్ తిరిగి సమావేశపరిచారు.

32. వాయిదా పడిన సభను ప్రోరోగ్ చేయకుండా తిరిగి సమావేశపరిచిన ఇలాంటి సంఘటనలు (ఎ) 1989 జూలై 18న ప్రారంభమైన ఎనిమిదవ లోక్ సభ యొక్క పద్నాలుగో సమావేశాలు; బి) 1996 మే 22న ప్రారంభమైన పదకొండో లోక్ సభ యొక్క మొదటి సమావేశాలు; (సి) 2003 డిసెంబర్ 2న ప్రారంభమైన పదమూడవ లోక్ సభ యొక్క పద్నాలుగో సమావేశాలు; డి) 2006 ఫిబ్రవరి 16న ప్రారంభమైన పద్నాలుగో లోక్ సభ యొక్క ఏడో సమావేశాలలో కూడా చూడవచ్చు.

33. రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 208 ప్రకారం ఒక రాష్ట్ర చట్టసభ యొక్క సభ రాజ్యాంగంలోని నిబంధనలకు లోబడి, దాని ప్రక్రియని మరియు దాని కార్యకలాపాల నిర్వహణని క్రమబద్ధీకరించడానికి నియమాలను రూపొందించవచ్చు. పంజాబ్ శాసనసభ రూపొందించిన రూల్స్ ఆఫ్ ప్రొసీజర్ లో చర్చలో ఉన్న అంశంపై ప్రభావం చూపే నిబంధనలు ఉన్నాయి. రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 174(2)(ఎ) ప్రకారం గవర్నరు ఉత్తర్వుతో సమావేశాలను ముగించడాన్ని "ప్రోరోగ్" అని నియమం 2 నిర్వచించింది. రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 174 ప్రకారం శాసనసభ సమావేశాన్ని పిలిచినప్పుడు, కార్యదర్శి దానికి సంబంధించి గెజిట్ లో నోటిఫికేషన్ జారీ చేయాలని నియమం 3 పేర్కొంది. నియమం 7 ప్రకారం శాసనసభ సమావేశాలు ప్రోరోగ్ చేయబడినప్పుడు కార్యదర్శి గెజిట్ లో నోటిఫికేషన్ జారీ చేసి సభ్యులకు తెలియజేయాలి. నియమం 7ఎ ప్రకారం సభను ప్రోరోగ్ చేస్తే బిల్లు ప్రవేశపెట్టేందుకు అనుమతి కొరకు నోటీసులు మినహా పెండింగ్లో ఉన్న అన్ని నోటీసులు రద్దు అవుతాయి. నియమం 14 ప్రకారం రాజ్యాంగం లేదా నిబంధనల ప్రకారం శాసనసభ సమావేశాలకు అధ్యక్షత వహించే అర్హత ఉన్న స్పీకర్ లేదా ఏ ఇతర సభ్యుడు అధ్యక్షత వహించినప్పుడు సమావేశం సక్రమంగా ఏర్పాటు చేయబడుతుంది. అధికరణ 174లోని నిబంధనలకు లోబడి, ఒక ఆర్థిక సంవత్సరంలో బడ్జెట్ సమావేశాలు, వేసవి/ వర్షాకాల సమావేశాలు మరియు శీతాకాల సమావేశాలు అనే మూడు సెషన్లు ఉంటాయని,

అన్ని సెషన్లలో మొత్తం సమావేశాల సంఖ్య నలభై కంటే తక్కువగా ఉండకూడదని నియమం 14ఎ అందిస్తుంది. నియమం 16 ఈ క్రింది విధంగా ఉంది:

> "రాజ్యాంగంలోని నిబంధనలకు మరియు ఈ నియమాలకు లోబడి శాసనసభ(అసెంబ్లీ) తన సొంత ఉత్తర్వుల ద్వారా ఎప్పటికప్పుడు వాయిదా వేయవచ్చు:
>
> అయితే, శాసనసభను(అసెంబ్లీ) ఒక రోజుకు లేదా నిరవధికంగా వాయిదా వేయాలనే తీర్మానం స్పీకర్ తో సంప్రదింపులు జరిపి తప్ప చేయబడదు:
>
> అయితే ఇంకనూ, స్పీకర్, శాసనసభ (అసెంబ్లీ) వాయిదాపడిన సమయంలో ఎప్పుడైనా సమావేశమవ్వాలని, ప్రజా ప్రయోజనం కోరుతుందని మంత్రి తనకు విజ్ఞప్తి చేసినట్లయితే, తాను ప్రజా ప్రయోజనం కొరకు అవసరమని భావిస్తే, తాను సంతృప్తి చెందినట్లు నోటీసు ఇవ్వవచ్చు మరియు శాసనసభ (అసెంబ్లీ) సమావేశాన్ని వాయిదా వేసిన రోజుకు ముందు లేదా నిరవధికంగా వాయిదా వేసిన తర్వాత ఎప్పుడైనా ఏర్పాటు చేయవచ్చు."

34. నియమం 16 ప్రకారం శాసనసభను దాని స్వంత ఉత్తర్వు ద్వారా ఎప్పటికప్పుడు వాయిదా వేసే అవకాశం ఉంది. అయితే ఇది రాజ్యాంగ నిబంధనలకు మరియు నియమాలకు లోబడి ఉంటుంది. మొదటి మినహాయింపు నిబంధన ప్రకారం, ఒక రోజు లేదా నిరవధిక వాయిదా వేయాలనే తీర్మానానికి స్పీకర్ తో సంప్రదింపులు అవసరం. ముఖ్యముగా, రెండవ మినహాయింపు నిబంధన ప్రకారం శాసనసభ వాయిదా పడిన తేదీ కంటే ముందుగానే లేదా నిరవధికంగా వాయిదా పడిన తర్వాత ఎప్పుడైనా సమావేశాన్ని నిర్వహించే అధికారం ప్రజా ప్రయోజనాల దృష్ట్యా స్పీకర్ కు అధికారం ఉంది. అందువల్ల, నిరవధికంగా వాయిదా పడినా కానీ ప్రోరోగ్ చేయబడని శాసనసభ సమావేశాన్ని స్పీకర్ తిరిగి సమావేశపరిచే పరిస్థితిని విధాన నియమాలు స్పష్టంగా గుర్తిస్తాయని స్పష్టమవుతోంది.

35. శాసనసభ నిరవధికంగా వాయిదా పడిన తర్వాత ఏ తేదీలోనైనా అసెంబ్లీ సమావేశాన్ని తిరిగి సమావేశపరిచే అధికారం స్పీకర్ కు కల్పించే నిబంధన పంజాబ్ శాసనసభ యొక్క విధాన నియమాలకు ప్రత్యేకమైనది కాదు. వివిధ రాష్ట్రాలకు సంబంధించిన రాష్ట్ర శాసనసభల విధాన నియమాలను సమీక్షిస్తే దాదాపు అన్నింటిలోనూ ఒకే విధమైన లేదా సమానమైన నిబంధన ఉందని సూచిస్తుంది.

ఉదాహరణకు, రాజస్థాన్,[9] హర్యానా,[10] తమిళనాడు,[11] కేరళ,[12] మరియు పశ్చిమ బెంగాల్[13] రాష్ట్ర శాసనసభల విధాన నియమాలు, సభ వాయిదా పడిన తర్వాత ఎప్పుడైనా సభను సమావేశపరచడానికి స్పీకర్‌ను స్పష్టంగా అనుమతిస్తున్నాయి. ఇదే విధమైన నిబంధన లోక్ సభ లో రూల్స్ ఆఫ్ ప్రొసీజర్ అండ్ కండక్ట్ ఆఫ్ బిజినెస్[14] లోని నియమం 15(1) లోని మొదటి మినహాయింపు నిబంధనలో కూడా ఉంది. అందువల్ల, సభ నిరవధికంగా వాయిదా పడిన తరువాత సభను సమావేశపరచడానికి స్పీకర్‌ను అనుమతించడం రాష్ట్ర శాసనసభలు మరియు పార్లమెంటు యొక్క విధాన నియమాలకు సాధారణ పద్ధతి.

36. **రాందాస్ అథవాలే (5) వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా అండ్ అదర్స్**[15] లో ఈ కోర్టు యొక్క రాజ్యాంగ ధర్మాసనం సభను వాయిదా వేయడానికి మరియు ప్రోరోగ్ చేయడానికి మధ్య తేడాను గుర్తించింది. కోర్టు ఇలా నిర్ణయించింది:

> "22. వాయిదా అనేది ఒకే సెషన్ కు అంతరాయం కలిగిస్తుంది, అయితే ప్రోరోగ్ ఒక సెషన్ ను ముగిస్తుంది. ప్రోరోగ్ యొక్క ప్రభావం పార్లమెంటులో ప్రస్తుతమున్న అన్ని కార్యకలాపాలకు కొన్ని మినహాయింపులతో ముగింపు పలకడం.
>
> …
>
> 23. ఈ అంశంపై క్లాసిక్ హోదాను పొందిన మరియు సాధారణంగా పార్లమెంటరీ ఆచరణ యొక్క అధికారిక వివరణగా పరిగణించబడే పార్లమెంటరీ ప్రాక్టీస్ లో, అది ఇలా చెప్పబడింది:
>
> > "ఒక పార్లమెంటు సమావేశం, ప్రోరోగ్ లేదా రద్దు తర్వాత, మరియు దాని ప్రోరోగ్ కు మధ్య ఉండే వ్యవధిని సెషన్ అంటారు. ఒక సెషన్ సమయంలో, ఏ సభ అయినా తన స్వంత తీర్మానానికి తనకు నచ్చిన విధంగా వాయిదా వేయవచ్చు. పార్లమెంటును ప్రోరోగ్ చేయడానికి మరియు కొత్త సమావేశాల్లో తిరిగి సమావేశమవడానికి మధ్య కాలాన్ని 'విరామం' అని పిలుస్తారు; ఏ సభ అయినా వాయిదా పడటానికి మరియు సమావేశాలు పునఃప్రారంభానికి మధ్య కాలాన్ని సాధారణంగా 'వాయిదా' అని పిలుస్తారు."
>
> …

[9] నియమం 13, రాజస్థాన్ శాసనసభలో రూల్స్ ఆఫ్ ప్రొసీజర్ అండ్ కండక్ట్ ఆఫ్ బిజినెస్.

[10] నియమం 16, హర్యానా శాసనసభలో రూల్స్ ఆఫ్ ప్రొసీజర్ అండ్ కండక్ట్ ఆఫ్ బిజినెస్.

[11] నియమం 26, తమిళనాడు శాసనసభ రూల్స్.

[12] నియమం 14, కేరళ శాసనసభలో రూల్స్ ఆఫ్ ప్రొసీజర్ అండ్ కండక్ట్ ఆఫ్ బిజినెస్.

[13] నియమం 15, పశ్చిమబెంగాల్ కేరళ శాసనసభలో రూల్స్ ఆఫ్ ప్రొసీజర్ అండ్ కండక్ట్ ఆఫ్ బిజినెస్.

[14] 15. సభ వాయిదా మరియు తిరిగి సమావేశమయ్యే విధానం. – (1) సభా సమావేశాన్ని నిరవధికంగా లేదా ఒక నిర్దిష్ట రోజుకు లేదా అదే రోజులో ఒక గంట లేదా కొంత భాగానికి వాయిదా వేసే సమయాన్ని స్పీకర్ నిర్ణయిస్తారు:
అయితే, స్పీకర్ సముచితమని భావిస్తే సభ వాయిదా పడిన తేదీ లేదా సమయానికి ముందు లేదా సభ నిరవధికంగా వాయిదా పడిన తర్వాత ఏ సమయంలోనైనా సమావేశాన్ని పిలవవచ్చు.

[15] (2010) 4 ఎస్ సి సి 1

> 25. నిరవధికంగా వాయిదా పడిన తర్వాత సభ తిరిగి ప్రారంభమైనప్పుడల్లా, తన కార్యకలాపాలను కొనసాగించడం కోసం తిరిగి ప్రారంభించడం అంటే సమావేశాల మొదలవడానికి సమానం కాదని స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. ఈ కేసులో 29-1-2004న తిరిగి ప్రారంభమైన సభా సమావేశం, 2004 సంవత్సరంలో మొదటి సెషన్ ప్రారంభానికి సమానం కాదు.

37. రాజ్యాంగం మరియు స్థాపించబడిన శాసన పద్ధతులు సభ నిరవధిక వాయిదా మరియు సభను ప్రోరోగ్ చేయడం మధ్య తేడాను గుర్తిస్తాయి. మా ముందు ఉన్న కేసులో శాసనసభను ప్రోరోగ్ చేయకుండా 2023 మార్చి 22న వాయిదా వేశారు. అందువల్ల అదే సెషన్ లోపల సభా సమావేశాలను తిరిగి సమావేశపరిచే అధికారం స్పీకర్ కు ఉంది.

2. సభా ప్రక్రియను క్రమబద్ధీకరించడం స్పీకర్ యొక్క ప్రత్యేక పరిధి

38. రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 178 శాసనసభకు స్పీకర్ మరియు డిప్యూటీ స్పీకర్ పదవులని అందిస్తుంది. రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 212 రాష్ట్ర శాసనసభ కార్యకలాపాలను విచారించకుండా కోర్టులను నిషేధిస్తుంది. పార్లమెంటుకు సంబంధించి సంబంధిత నిబంధన అధికరణ 122లో ఉంది. **రాందాస్ అథవాలే** *(పైన పేర్కొన్న)* లో నిర్ణయం ముఖ్యమైనది, ఎందుకంటే అది సభ స్పీకర్ గురించి తెలుపుతుంది మరియు రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 122ను వివరిస్తుంది. రాజ్యాంగ ధర్మాసనం ఇలా పేర్కొంది:

> "31. స్పీకర్ సభ యొక్క హక్కులకు సంరక్షకుడు మరియు అన్ని సందర్భాలలో దాని ప్రవక్త మరియు ప్రతినిధి. అతను దాని నియమాలు మరియు విధానానికి వ్యాఖ్యాత, మరియు చర్చా యొక్క మార్గాన్ని నియంత్రించడానికి మరియు క్రమపరచడానికి మరియు క్రమాన్ని నిర్వహించడానికి అధికారం కలిగి ఉంటాడు. లోక్ సభా యొక్క ప్రక్రియ మరియు కార్యకలాపాల నిర్వహణను నియంత్రించే అధికారాలు సభాపతికి ఉంటాయి. తనకు ఉన్న అధికారాల కారణంగా, స్పీకర్, లోక్ సభలో రూల్స్ ఆఫ్ ప్రొసీజర్ అండ్ కండక్ట్ ఆఫ్ బిజినెస్ లోని నియమం 15 కింద తన అధికారాన్ని వినియోగించుకొని, 23-12-2003న నిరవధికంగా వాయిదా పడిన లోక్ సభ సమావేశాలను తిరిగి ప్రారంభించాలని ఆదేశిస్తూ లోక్ సభ సెక్రటరీ జనరల్ ద్వారా 20-1-2004 నాటి నోటీసు జారీ చేసారు. 29-1-2004న తిరిగి ప్రారంభమైన సమావేశాన్ని స్పీకర్ ఆదేశించిన విధంగా పద్నాలుగో సమావేశాల రెండో భాగంగా పరిగణించాలా అనేది పూర్తిగా పార్లమెంటు విధానానికి సంబంధించిన అంశం. సమావేశాలు తిరిగి ప్రారంభమైన తర్వాత సభలో జరిగే కార్యకలాపాలు మరియు వ్యవహారాల చెల్లుబాటును భారతదేశ రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 32 కింద విచారణలో ఈ కోర్టు పరీక్షించి పరిశీలించలేదు."

39. అధికరణ 122(2) ప్రకారం సభా ప్రక్రియను మరియు కార్యకలాపాల నిర్వహణను నియంత్రించే అధికారాలు ఉన్న స్పీకర్ నిర్ణయం అంతిమమైనదని మరియు సభలోని ప్రతి సభ్యునికి కట్టుబడి ఉంటుందని కోర్టు అభిప్రాయపడింది. అందువల్ల స్పీకర్ సభను *నిరవధికంగా* వాయిదా వేయడం, ఆ తర్వాత సమావేశాలను తిరిగి ప్రారంభించాలని ఇచ్చిన ఆదేశాల చెల్లుబాటును ప్రక్రియలో అక్రమాలు ఉన్నాయనే కారణంతో విచారించలేమని ఈ కోర్టు అభిప్రాయపడింది. స్పీకర్ ఆదేశాల మేరకు సభా సమావేశాలు తిరిగి ప్రారంభమైన తర్వాత జరిగిన వ్యవహారాలు మరియు కార్యకలాపాల చెల్లుబాటును కోర్టులు విచారించలేవని కోర్టు పునరుద్ఘాటించింది. ఇది చట్టసభలోని ప్రతి సభ తన స్వంత కార్యకలాపాల చట్టబద్ధతకు ఏకైక న్యాయమూర్తిగా ఉండే హక్కు అనే ప్రాథమిక సూత్రాన్ని అనుసరిస్తుంది, తద్వారా న్యాయస్థానం ముందు సవాలు నుండి మినహాయింపు పొందవచ్చు.

40. పైన పేర్కొన్నట్లుగా, రూల్స్ ఆఫ్ ప్రొసీజర్ లోని నియమం 16 శాసనసభను తన స్వంత ఉత్తర్వు ద్వారా ఎప్పటికప్పుడు ఏర్పాటుచేయడానికి అధికారం ఇస్తుంది. నియమం 16 యొక్క మొదటి మినహాయింపు నిబంధన శాసనసభ వాయిదా ఒక నిర్దిష్ట రోజుకు లేదా నిరవధికంగా ఉండవచ్చని అంగీకరిస్తుంది. నిరవధిక వాయిదా అనేది శాసనసభ సమావేశానికి నిర్దిష్ట తేదీ లేదని సూచిస్తుంది. మొదటి మినహాయింపు నిబంధన శాసనసభ వాయిదా వేయడానికి, ఆ విషయంలో స్పీకర్ తో స్పష్టమైన సంప్రదింపులు అవసరం. అయితే, వాయిదా పడినప్పుడు కూడా, వాయిదా పడిన తేదీకి ముందే ప్రజాప్రయోజనాల దృష్ట్యా శాసనసభ సమావేశాన్ని ఏర్పాటు చేసే బాధ్యతను స్పీకర్ కు అప్పగించారు. ఈ నిబంధనలు సభ యొక్క శాసన కార్యకలాపాలు మరియు దాని వాయిదా వేయడానికి సంబంధించిన విషయాలు రెండింటి నిర్వహణలో స్పీకర్ నియంత్రణకు స్పష్టమైన సూచిక.

41. అందువల్ల, ప్రోరోగ్ చేయకుండా నిరవధికంగా వాయిదా పడిన తరువాత శాసనసభ సమావేశాన్ని తిరిగి సమావేశపరచడం స్పీకర్ కు చట్టబద్ధంగా అనుమతించబడింది. ఇంకా, సభ కార్యకలాపాలను వాయిదా వేయడానికి మరియు సభను తిరిగి సమావేశపరచడానికి ఏకైక సంరక్షకుడిగా స్పీకర్ కు అధికారం ఇవ్వబడింది.

42. ప్రస్తుత పిటిషన్ లో పంజాబ్ రాష్ట్రం కోరిన ప్రార్ధన, అంటే, శాసనసభ సమావేశాలు మరియు లావాదేవీలు చట్టబద్ధమైనవని పేర్కొనడానికి, సమావేశాల చెల్లుబాటు గురించి పంజాబ్ రాష్ట్రానికి అస్పష్టత ఉందని సూచిస్తుంది అన్న సమర్పణ తప్పుగా భావించబడింది. ఈ ప్రకటన శూన్యతలో కోరబడలేదు, కానీ సమావేశాలు చెల్లనివి అనే కారణంతో బిల్లులపై గవర్నర్ నిష్క్రియాత్మకతకు ప్రతిస్పందనగా కోరబడింది. వాస్తవానికి, ఉత్తరప్రత్యుత్తరాల ద్వారా రుజువు చేయబడినట్లుగా, పంజాబ్ రాష్ట్రం శాసనసభ సమావేశాలు మరియు దానిలో నిర్వహించిన వ్యవహారాలు చట్టబద్ధమైనవి మరియు రాజ్యాంగపరంగా చెల్లుబాటు అయ్యేవి అనే వైఖరిని స్థిరంగా కలిగి ఉంది. ప్రకటన ఉపశమనం కోరుతూ పిటిషనర్ ఈ కోర్టును ఆశ్రయించారు అనే వాస్తవాన్ని పిటిషనర్ కు నష్టం కలిగించడానికి ఉపయోగించలేము.

43. విచారణ సమయంలో, ప్రస్తుత కేసులో సభను ప్రోరోగ్ చేయడాన్ని నివారించడానికి అనుసరించిన చర్యను సభను నిరవధికంగా వాయిదా వేయడాన్ని సమర్థించడానికి ఉపయోగించవచ్చా అని పంజాబ్ రాష్ట్రం తరపున హాజరైన సీనియర్ న్యాయవాదిని ప్రశ్నించారు. సభను నిరవధికంగా వాయిదా వేసే అధికారాన్ని ఏడాది పొడవునా సభను ప్రోరోగ్ చేయకుండా నివారించడానికి ఉపయోగించవచ్చా అనే ప్రశ్నను మేము గౌరవ న్యాయవాదిని ప్రశ్నించాం. ఈ ప్రశ్నకు సమాధానంగా, పిటిషనర్ తరపున హాజరైన సీనియర్ న్యాయవాది డాక్టర్ అభిషేక్ మను సింఘ్వీ, పంజాబ్ రాష్ట్ర మంత్రిమండలి ముఖ్యమంత్రి అధ్యక్షతన రాష్ట్ర శాసనసభ శీతాకాల సమావేశాలను త్వరగా నిర్వహించాలని స్పీకర్ కు సలహా ఇస్తారని, అది తగిన సంప్రదింపుల తర్వాత నిర్ణయించబడుతుందని తెలిపారు. గవర్నరు ద్వారా సభను సమావేశపరచడంలో ప్రభుత్వం ఎదుర్కొంటున్న ఇబ్బందుల కారణంగానే ప్రస్తుత కేసులో ఈ చర్య అనుసరించారని డాక్టర్ సింఘ్వీ తెలిపారు. బడ్జెట్ సమావేశాల కోసం శాసనసభను సమావేశపరచడంలో గవర్నరు జాప్యం చేయడంతో తలెత్తిన పరిస్థితిని న్యాయవాది ప్రస్తావించారు,

అది చివరికి అధికరణ 32 కింద ఈ కోర్టు ముందు విచారణకు దారితీసింది. రాష్ట్రంలో తలెత్తిన అనిశ్చిత పరిస్థితి రాజనీతిజ్ఞత మరియు సహకారం ద్వారా తొలగించబడి ఉండేది.

IV. నిర్ధారణ

44. పైన పేర్కొన్న బాగా స్థిరపడిన సూత్రాలను దృష్టిలో ఉంచుకుని, 2023 జూన్ 19, 2023 జూన్ 20 మరియు 2023 అక్టోబర్ 20న జరిగిన శాసనసభ సమావేశాల చెల్లుబాటుపై సందేహం వ్యక్తం చేయడానికి చెల్లుబాటు అయ్యే రాజ్యాంగ ఆధారం లేదని మేము అభిప్రాయపడుతున్నాము. శాసనసభ సమావేశాలపై సందేహాలు వ్యక్తం చేసే ఏ ప్రయత్నమైనా ప్రజాస్వామ్యానికి తీవ్రమైన ప్రమాదాలతో నిండి ఉంటుంది. సభ యొక్క హక్కుల సంరక్షకుడిగా మరియు సభకు ప్రాతినిధ్యం వహించే రాజ్యాంగబద్ధంగా గుర్తింపు పొందిన అధికారిగా గుర్తించబడిన స్పీకర్ సభను *నిరవధికంగా* వాయిదా వేయడంలో తన అధికార పరిధిలోనే వ్యవహరించారు. సభను తిరిగి సమావేశపరచడం అనేది రూల్స్ ఆఫ్ ప్రొసీజర్ లోని నియమం16 పరిధిలో ఉంది. సభా సమావేశాల చెల్లుబాటుపై సందేహం వ్యక్తం చేయడం అనేది గవర్నరు కు రాజ్యాంగపరమైన ఎంపిక కాదు. శాసనసభలో సక్రమంగా ఎన్నుకోబడిన శాసనసభ సభ్యులు ఉంటారు. అసెంబ్లీ పదవీకాలంలో, వాయిదా మరియు ప్రోరోగ్ విషయాలలో స్పీకర్ తీసుకునే నిర్ణయాలకు అనుగుణంగా సభ నిర్వహించబడుతుంది. అందువల్ల, 2023 జూన్ 19, 2023 జూన్ 20, 2023 అక్టోబర్ 20న నిర్వహించిన సభా సమావేశాలు రాజ్యాంగబద్ధంగా చెల్లుబాటు అవుతాయనే ప్రాతిపదికన పంజాబ్ గవర్నరు ఆమోదం కోసం సమర్పించిన బిల్లులపై నిర్ణయం తీసుకోవాలని మేము భావిస్తున్నాము.

45. గవర్నరు తనకు సమర్పించిన బిల్లులపై తన అధికార పరిధిని ఉపయోగించే విధానానికి సంబంధించి మేము ఎటువంటి అభిప్రాయాన్ని వ్యక్తం చేయలేదని మేము స్పష్టం చేస్తున్నాము. అయితే, అతను రాజ్యాంగంలోని అధికరణ 200 నిబంధనలకు అనుగుణంగా వ్యవహరించాలి.

46. తదనుగుణంగా, పిటిషన్ పైన పేర్కొన్న నిబంధనల ప్రకారం పరిష్కరించబడింది.

47. పెండింగ్లో ఉన్న దరఖాస్తులు, ఏవైనా ఉంటే, అవి పరిష్కరించబడ్డాయి.

.....ప్రధాన న్యాయమూర్తి
[డాక్టర్ ధనంజయ వై చంద్రచూడ్]

.....న్యాయమూర్తి
[జె బి పార్దివా]

.....న్యాయమూర్తి
[మనోజ్ మిశ్రా]

న్యూఢిల్లీ;
నవంబర్ 10, 2023
సికెబి